

Research Paper

Explaining the Environmental Attitude of Rural Women in Zagros Forests of Lorestan Province

*Moslem Savari¹, Fatemeh Naghibeiranvand², Zeinab Asadi²

1. Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture Engineering and Rural Development, Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Mollasani, Iran.

2. MSc., Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture Engineering and Rural Development, Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Mollasani, Iran.

Citation: Savari, M., Naghibeiranvand, F., & Asadi, Z. (2022). [Explaining the Environmental Attitude of Rural Women in Zagros Forests of Lorestan Province (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 13(1), 162-181, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2022.328478.1663>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2022.328478.1663>

Received: 07 Aug. 2021

Accepted: 01 Jan. 2022

ABSTRACT

This research was conducted to explain the environmental attitudes of rural women in Zagros forests. The statistical population of this research included all rural women over 15 years old living in the margins of Zagros forests in Lorestan province, whose livelihood was, directly and indirectly, dependent on Zagros forests (N = 231000). Sample size was determined using Kerjci and Morgan table. The sampling method was multi-stage cluster sampling with proportional assignment (based on forest area in each city). The main research instrument was a questionnaire whose validity was confirmed by a panel of experts and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient (0.698-0.880). Data analysis was performed by SPSS software. The results of correlation analysis showed that education, forest dependence, social norms, sense of belonging, social responsibility, social participation, social environmentalism, self-efficacy and environmental knowledge and information have a positive and significant relationship with rural women's attitudes toward forest protection. In addition, the regression results showed that among all the known factors, four factors of self-efficacy, social responsibility, social environmentalism and forest dependence were the most influential factors on the attitude of rural women so that these four factors are able to explain 60.3% of the total variance of the factors. In general, it can be said that due to the high importance of the self-efficacy variable in explaining the protective attitude of rural women, it is necessary to strengthen their professional skills by properly teaching forest protection methods among rural women.

Key words:

Natural resources, Forests, Rural women, Environmentalism, Environmental protection

Copyright © 2022, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

F

orest and farm producers are the primary producers and suppliers of food,

forest products and other resources for domestic consumption and trade in international markets. However, they face a myriad of challenges such as insecure land rights, poor access to finance, poor quality infrastructure, remoteness and isolation from markets and decision-making powers, poor access to information and exploitation

* Corresponding Author:

Moslem Savari, PhD

Address: Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture Engineering and Rural Development, Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Mollasani, Iran.

Tel: +98 (918) 3785731

E-mail: Savari@asnrukh.ac.ir

by middlemen. Rapid population growth, life standards elevation and the necessity to meet the increasing requirements of human societies have led to an increase in exploiting natural resources so that agricultural lands are five times more compared to five years ago. Although, development planning and providing for human needs were based on infinite natural resources in the past, wood, as a renewable and environmentally-friendly raw material, has played a major role throughout human history. In the last decades, the term “sustainability” has become very common in the description of resource utilization intentions. Increasing human interventions in the ecosystem and unlimited exploitations of resources resulted in more destructions. In the last decade, approximately 146 million ha, as much as 36% of the destruction rate, has been regenerated. The total area of Iranian forests is 14.2 million ha covering 8.6 percent of the total area in the country with a forest per capita of 0.19 ha based on the population which this value proves low as compared to the global per capita forest of 0.8 ha, indicative of severe paucity and lack of forests in the country so that Iran ranks 45 among 56 countries owning forests. In rural regions at the margin of forests, women have always had a close relationship with forest resources, using them directly or indirectly, so their conservation activities must be taken into account. As women can be effective in changing many high-risk environmentally-incompatible behaviors whereas inattention to their role can have irreparable impacts on natural resources. Indeed, women are specifically capable of protecting natural resources, so a profound step can be taken towards sustainable development by properly training the women and developing their professional skills because they are more effective than others in conveying environmental literacy to future generations. As such, the more committed the rural women are to the environment and natural resources, the more conservation behaviors the next generation will adopt.

2. Methodology

The statistical population of this research included all rural women over 15 years old living in the margins of *Zagros* forests in Lorestan province, whose livelihood was, directly and indirectly, dependent on *Zagros* forests (N = 231000). The sample size was determined using Kerjci and Morgan table. The sampling method was multi-stage cluster sampling with the proportional assignment (based on the forest area in each city). The main research instrument was a questionnaire whose validity was confirmed by a panel of experts and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient (0.698-0.880). Data analysis was performed by SPSS software.

3. Results

The results of correlation analysis showed that education, forest dependence, social norms, sense of belonging, social responsibility, social participation, social environmentalism, self-efficacy and environmental knowledge and information have a positive and significant relationship with rural women's attitudes toward forest protection. In addition, the regression results showed that among all the known factors, four factors of self-efficacy, social responsibility, social environmentalism and forest dependence were the most influential factors on the attitude of rural women so that these four factors are able to explain 60.3% of the total variance of the factors.

4. Discussion

The results of this research can provide new insights for natural resource planning and policymakers, but in general, it can be said that due to the high importance of the self-efficacy variable in explaining the protective attitude of rural women, it is necessary to strengthen their professional skills by properly teaching forest protection methods among rural women. It is also possible to strengthen the attitude of rural households towards environmental friendly behaviors by depicting the long-term effects of deforestation on the livelihood of rural households and the environment.

5. Conclusion

In general, the results showed that the majority of rural women have a favorable attitude toward forest protection. In this study, the effect of 21 variables on the attitude of rural women was studied and, eventually, only four variables (self-efficacy, social responsibility, social environmentalism and forest dependence) had a positive and significant effect on this field.

Acknowledgments

The current paper is adapted from a research assigned in Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, with the Grant Number of 991.26, and financially supported by the university, thereby we declare our appreciation for their help.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تبیین نگرش زیست‌محیطی زنان روستایی در حوزه جنگل‌های زاگرس استان لرستان

*مسلّم سواری^۱، فاطمه نقی‌بیرانوند^۲، زینب اسدی^۲

۱- استادیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده مهندسی زراعی و عمران روستایی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ملائانی، ایران.
 ۲- کارشناسی ارشد، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده مهندسی زراعی و عمران روستایی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ملائانی، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۶ مرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۱ دی ۱۴۰۰

این پژوهش با هدف کلی تبیین نگرش زیست‌محیطی زنان روستایی در حوزه جنگل‌های زاگرس انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی زنان روستایی بالای ۱۵ سال حاشیه‌نشین جنگل‌های زاگرس در استان لرستان بودند که معیشت آن‌ها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم وابسته به جنگل‌های زاگرس بود ($N=231000$). حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۴۱۵ نفر تعیین شد. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای با انتساب متناسب (بر اساس مساحت جنگل در هر شهرستان) بود. ابزار اصلی پژوهش پرسش‌نامه‌ای بود که روایی آن توسط پانل متخصصان و پایایی آن توسط ضریب آلفای کرونباخ (۰/۶۹۸ تا ۰/۸۸۰) تأیید و تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS انجام شد. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که سطح تحصیلات، میزان وابستگی به جنگل، هنجارهای اجتماعی، احساس تعلق، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مشارکت اجتماعی، محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی، خودکارآمدی و دانش و اطلاعات محیط‌زیستی با نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. علاوه بر این، نتایج رگرسیون نشان داد که چهار عامل خودکارآمدی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی و میزان وابستگی به جنگل اثر مثبت و معنی‌داری بر نگرش زنان روستایی دارند و این عامل‌ها قادر هستند ۶۰/۳ درصد از واریانس متغیر وابسته تحقیق را تبیین نمایند. با توجه به اهمیت بالای متغیر خودکارآمدی در تبیین نگرش حفاظتی زنان روستایی نیاز است با آموزش صحیح روش‌های حفاظت از جنگل در میان زنان روستایی، مهارت‌های حرفه‌ای آنان تقویت شود. همچنین می‌توان با تصویر کشیدن آثار تخریب جنگل در بلندمدت بر معیشت خانوارهای روستایی و محیط‌زیست به تقویت نگرش آنان در راستای انجام رفتارهای دوستدارانه در محیط‌زیست اثر گذاشت.

کلیدواژه‌ها:

منابع طبیعی، جنگل، زنان روستایی، محیط‌زیست‌گرایی، حفاظت از محیط‌زیست

مقدمه

(a,b, 2022). اما مطالعات نشان دادند که عامل اصلی تخریب جنگل‌ها و محیط‌زیست ریشه در رفتار انسان دارد (Clayton Myers, 2015; Hamilton, 2015). تا زمانی که افراد از نتایج مخرب و زیان‌بار زیست‌محیطی خود آگاهی کافی نداشته باشند و یا آموزش‌های لازم جهت حفظ محیط‌زیست به آن‌ها داده نشود محیط‌زیست همچنان در معرض تخریب و انهدام قرار دارد (Moradhaseli, Hajoliani & Mirakzdeh, 2013; Savari & Amghani, 2022). بنابراین، یکی از راه‌های مهم در این زمینه توجه به اقشار مختلف جامعه و بهره‌برداران است (Haji, Valizadeh & Hayati, 2021) و با آموزش صحیح آن‌ها می‌توان به حفظ منابع جنگلی کمک نمود (Pasicznik & Savenije, 2015; Mc Gregor, 2011). مشارکت جوامع محلی به‌طور عام و زنان روستایی به‌طور خاص در حفاظت از جنگل‌ها و منابع طبیعی می‌تواند ضامن پایداری

امروزه منابع طبیعی به‌طور عام و جنگل‌ها به‌طور خاص بستر حیات و توسعه پایدار محسوب می‌شود، اما در عصر کنونی به دلیل بهره‌برداری‌های غیراصولی و بی‌رویه از محیط طبیعی، به عصر بحران‌های محیط‌زیست تبدیل شده است (Mason & Triplett, 2016; Savari & Zhoollideh, 2021; Savari, Ebrahimi-Maymand & Mohammadi-Kanigolzar, 2013). مهم‌ترین جزء محیط‌زیست که امروزه به‌شدت در معرض نابودی قرار دارد، جنگل‌های طبیعی است (Savari, Damaneh & Damaneh, 2020) که در نیم‌قرن اخیر شدت تخریب آن بیشتر شده است (Ingrao et al., 2016). بنابراین، نگرانی‌های عمومی در مورد مسائل مربوط به محیط‌زیست و منابع طبیعی در طی چند سال گذشته به‌طور قابل توجهی افزایش یافته است (Savari, Damaneh & Damaneh, 2020).

* نویسنده مسئول:

دکتر مسلم سواری

نشانی: خوزستان، ملائانی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، دانشکده مهندسی زراعی و عمران روستایی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، ملائانی.

تلفن: ۳۷۸۵۷۳۱ (۹۱۸) +۹۸

پست الکترونیکی: Savari@asnrukh.ac.ir

دام و انسان و قطع مکرر سرشاخه‌های درختان از نظر پایداری در شرایط نامطلوبی قرار دارند (Pourhashemi, Zandebasiri & Panahi, 2014). در شرایط کنونی، وسعت مناطق جنگلی زاگرس مانند سایر نقاط ایران در حال کاهش است (Dahmardeh, Yaghoubi Farani & Roust, 2011). از طرفی، جنگل‌ها به دلیل نقش اساسی که در تقویت معیشت و توسعه جوامع بشری دارند همواره باید مورد توجه قرار گیرند و راه‌حل آن در آموزش صحیح بهره‌برداران جهت بهره‌مندی پایدار از این منابع است (Pasiiecznik, Savenije, & Mc Gregor, 2011; Mc Gregor, 2011). در حال حاضر بهره‌برداری سنتی به‌منظور تأمین نیازهای معیشتی در بخش‌های زیادی از جنگل‌های زاگرس رایج است که بخش عمده آن توسط زنان روستایی صورت می‌گیرد (Savari & Asadi, 2020). بنابراین، بررسی نگرش آنان نسبت به انجام رفتارهای حفاظت از جنگل‌های زاگرس می‌تواند نقش اساسی در این زمینه داشته باشد؛ زیرا از نگرش به‌عنوان مهم‌ترین عامل پیش‌بینی کننده رفتار ایمن در محیط نام برده می‌شود (Damalas & Koutroubas, 2018; Savari, Gharechae, & Yadav & Pathak, 2016). در جمع‌بندی مطالب فوق می‌توان گفت که در مدیریت جنگل‌های مناطق زاگرس توجه چندانی به نقش و جایگاه زنان روستایی نشده است و از طرفی اطلاعات جامعی در زمینه نگرش آنان نسبت حفاظت از جنگل‌های زاگرس در دسترس نیست، بنابراین، نیاز است نگرش زنان روستایی حاشیه جنگل به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کنشگران فعال در عرصه منابع طبیعی بررسی شود. در این راستا این پژوهش با هدف تبیین عوامل مؤثر بر نگرش زیست‌محیطی زنان روستایی در حوزه جنگل‌های زاگرس در استان لرستان انجام شد.

مروری بر ادبیات موضوع

پارادایم نوین زیست‌محیطی جهت سنجش نگرش

نظریات جامعه‌شناختی مختلفی در زمینه چرایی و چگونگی تغییرات رفتارهای انسان در حوزه محیط‌زیست وجود دارد (Salehi, 2009). پارادایم نوین زیست‌محیطی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نظریه‌ها برای اولین بار توسط کاتون و دانلاپ مطرح شد و طی یک فرایند طولانی شکل گرفت تا به تبیین رفتارهای انسان در حوزه محیط‌زیست پاسخ دهد (Milfont & Duckitt, 2010). این رویکرد عرصه جدیدی را در جامعه‌شناسی مطرح می‌کند که محیط‌زیست را به اندازه فرایندهای سیاسی و اقتصادی برای درک شرایط اجتماعی ضروری می‌داند (Tan, 2014). پارادایم نوین زیست‌محیطی توسط برخی از صاحب‌نظران مورد انتقاد قرار گرفته است. از دیدگاه این دسته از صاحب‌نظران مجموعه اکولوژیکی دانلاپ و کاتون کمبودهایی دارد، به‌عنوان مثال لان^۱ (۲۰۰۴) معتقد است که پارادایم نوین زیست‌محیطی تصویری

و بقای این منابع باشد و کمک قابل توجهی به توفیق برنامه‌های دولت در امر حفاظت و صیانت از این گنجینه‌های باارزش نماید (Yaghoubi Farani, Karimi & Pamuzah, 2017). بسیاری از دولت‌ها در کشورهای توسعه‌یافته بر این مهم صحه گذاشتند که مدیریت منابع طبیعی و جنگلی بدون اقشار جامعه امکان‌پذیر نیست و دستیابی به پایداری ممکن نخواهد شد و نیاز است به دیدگاه‌های اقشار حاشیه‌نشین جنگل‌ها از جمله به زنان روستایی توجه اساسی شود (Mc Gregor, 2011; Borda-Rodriguez & Vicari, 2014). زیرا زنان روستایی از مهم‌ترین قشرهای فعال روستایی هستند که می‌توانند نقشی اساسی در تحقق اهداف توسعه پایدار به‌طور عام و پایداری زیست‌محیطی به‌طور خاص داشته باشند (Naeimi, Mehni Raftar & Sobhani, 2018). نقش زنان در حفاظت از جنگل بیانگر توانایی بالقوه آنان در این زمینه است (Savari & Asadi, 2020). آنان به دلیل برخورداری از ویژگی‌های مادرانه نسبت به مردان خود را همسوتر با طبیعت می‌بینند و به‌طور فطری به آن گرایش بیشتری دارند و همواره در اندیشه حفظ طبیعت هستند (Vahedi, Suleymannejad & Muradnejadi, 2016). زنان روستایی دوشادوش سایر افراد خانواده به فعالیت‌های کشاورزی، دامپروری، خانه‌داری و غیره مشغول هستند، توجه به دیدگاه و فعالیت آن‌ها می‌تواند از مشکلات محیط طبیعی بکاهد (Ghanbari, Hearian, Ansari & Kiani, 2012; Sarani, Shahpasand & Savari, 2013). این در حالی است که همواره به نقش و جایگاه آنان در محافظت بیولوژیکی توجه کمتری شده است (Borda-Rodriguez & Vicari, 2014; Amini, 2015). تقریباً در تمامی کشورها آثار تخریب محیط‌زیست بر زنان و تأثیر زنان بر محیط، با تأثیر و تأثر مردان در برابر اکوسیستم‌های حیاتی، متفاوت بوده و به این تفاوت به هیچ وجه توجه نشده است (Takads, Santa, 2007). بسیاری از کشورهای در حال توسعه مانند ایران با مشکلات محیط‌زیستی زیادی روبه‌رو هستند اما از توانایی‌های زنان روستایی به‌عنوان نیمی از جمعیت روستاها که ارتباط بسیار نزدیکی با محیط‌زیست دارند، بهره‌ای برده نمی‌شود و همچنین برنامه‌ای برای توانمندسازی آنان در این زمینه ندارند (Savari & Asadi, 2020). همچنین توجه به زنان و مشارکت آنان در حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی در ایران و کشورهای در حال توسعه هنوز نهادینه نشده است (Savari, Damaneh & Damaneh, 2022). از طرفی برنامه دیگر تحقیقاتی جامع در زمینه نقش زنان و نگرش آنان در بسیاری از کشورها در دسترس نیست و نیازمند مطالعه بیشتر در این زمینه است (Veskoie Ashkori & Lahijanjan, 2010).

جنگل‌های زاگرس در استان لرستان نیز از این قاعده مستثنی نیست. شدت فزاینده بهره‌برداری از این جنگل‌ها و عدم موفقیت طرح‌ها و برنامه‌های احیایی، سبب بروز حساسیت‌های اجتماعی و سیاسی در بعد منطقه‌ای و سرزمینی در قبال وضعیت بحرانی زاگرس شده است (Khedrizadeh, Maleknia, Adeli & Hanareh, 2017). جنگل‌های زاگرس به دلیل تردد بیش از حد

1. Lane

Karimi & Pamuzah, 2017). میزان وابستگی و اتکای اقتصادی مردم به منابع جنگل به‌عنوان منبع اصلی درآمد همواره یکی از عوامل اصلی تخریب جنگل شناخته شده است (Yaghoubi Farani, Karimi & Pamuzah, 2017). همچنین میزان وابستگی به فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در میان جوامع محلی نیز یکی دیگر از عوامل مهم عدم حفاظت از جنگل است (Jafari et al., 2018). عامل‌های دیگر مانند بهره‌برداری‌های بی‌رویه، چرای دام، آتش‌سوزی و برداشت چوب، ثبات و پایداری این بوم‌سازگان‌ها را تهدید می‌کند و هر روز از تعداد و کیفیت گونه‌های گیاهی و جانوری جنگل‌ها کاسته می‌شود (Nazaryani, Falah, Latifian & Imani Rastaie, 2017). نتایج مطالعات در بررسی رابطه بین درآمد حاصل از جنگل و کاهش فقر یا به عبارتی اثر جنگل بر وضعیت اقتصاد و معیشت روستائیان بیانگر وابستگی زیاد فقرا به منابع جنگلی است. در واقع قدرت اقتصادی پایین خانوارها منجر به تخریب بیش از حد جنگل می‌شود (Eshaghi Milasi, Mahmoudi & Yarali, 2017). درآمد حاصل از جنگل سهم بزرگی از درآمد کل خانوار در بسیاری از جوامع جنگل‌نشین زاگرس است (Mohammadi et al., 2020). مهم‌ترین عوامل اقتصادی در زمینه حفاظت از جنگل شامل درآمد خانوار، میزان وابستگی اقتصادی به جنگل، تعداد دام، سطح اراضی کشاورزی بسیار تعیین‌کننده است (Dagm, Wubalem & Abdella, 2016; Mahdavi, Wunder, Mirzaeizadeh & Omid, 2019; Babulo et al., 2009).

عوامل اجتماعی و فرهنگی: خواست و توانایی جوامع محلی برای مشارکت در مدیریت جنگل تحت تأثیر عواملی مختلفی است. اولین عامل مهم در این زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی زنان روستایی است. رفتار مسئولانه محیط‌زیستی یکی از عناصر کلیدی در فرایند توسعه پایدار محیط‌زیست در جوامع مدرن و در حال توسعه است (Killian & Hyle, 2020). رفتارهای ناپه‌نجان در محیط جنگل به علت نداشتن درک صحیح از اوضاع حاکم بر محیط‌زیست است. در برخی موارد افراد فرهنگ استفاده صحیح از منابع طبیعی و همزیستی با محیط را نیاموخته‌اند و یا آن را درونی نکرده‌اند (Adhami & Akbarzadeh, 2011). روستاها به‌عنوان یکی از مکان‌های زیست‌پذیر، نزدیکی ویژه‌ای با محیط پیرامون خود دارند و می‌توانند بیشترین تأثیر را بر محیط بگذارند. بنابراین، حس مسئولیت‌پذیری آنان می‌تواند ضامن پایداری در محیط باشد (Azmi & Mote Langrudi, 2011). حس تعلق مکانی یکی دیگر از عوامل مؤثر بر به‌کارگیری رفتار حفاظت از جنگل است، حس تعلق به مکان را می‌توان رابطه عاطفی و پرمعنا بین شخص و مکان توصیف کرد (Dang et al., 2014). حس تعلق بیانگر اعتقادات و احساسات مثبت افراد با محیط است، در صورتی که افراد دارای حس تعلق مکانی بالاتر باشند رفتار حفاظتی را بیشتر به کار خواهند بست (Milligan, 1998). به‌عنوان مثال در پژوهشی در این زمینه نشان داده شد که ارزش‌ها و دل‌بستگی‌های مکانی در پیش‌بینی رفتار ایمن و دوستدارانه در

گسترده از عوامل را برای تحلیل فرایندهای اجتماعی ارائه می‌دهد، اما یک چهارچوب مفهومی برای تعیین چگونگی تعامل متقابل عوامل مختلف فراهم نمی‌کند (Lane, 2004). با انتقادهایی که بر نظریه پارادایم نوین زیست‌محیطی شد دائلپ^۲ برای رسیدن به تعادل بهتر میان نظرات مخالف و موافق آن و وسعت دادن به آن تغییراتی را در محتوای مقیاس ایجاد کرد. از جمله پیدایش مسائلی مانند نازک شدن لایه اوزن، تغییرات آب و هوایی و بروز تغییرات زیست‌محیطی جهانی توسعه انسان‌ها لزوم وجود گویه‌هایی در مورد احتمال تغییرات زیست‌محیطی فاجعه‌بار برای نوع انسان یا بحران‌های زیست‌محیطی را مطرح کرد. در نتیجه دائلپ گویه‌هایی را در مورد مفهوم معافیت بشر و بحران‌های زیست‌محیطی به مقیاس خود افزود (Dunlap, 2008). به اعتقاد کارشناسان رویکرد نوین زیست‌محیطی، در وهله اول راهی برای تعیین نگرش ما نسبت به محیط‌زیست بوده و در مرحله بعدی محقق را در موقعیتی قرار می‌دهد که روابطش را با رفتار معنی‌دار محیط‌زیستی ردیابی می‌کند (Kollmuss & Agyeman, 2002; Kelly, Kennedy, Faughnan & Tovery, 2003). سه محور اصلی پارادایم نوین زیست‌محیطی که برای سنجش نگرش‌های زیست‌محیطی استفاده شده است شامل: ۱- مردم بخشی از طبیعت هستند و بر آن سیطره ندارند (مخالفت با انسان‌محوری) و ۲- تعادل طبیعت شکننده است، بدین معنی دخالت‌های انسان می‌تواند مشکل‌ساز شود (شکننده بودن تعادل طبیعت) و ۳- زمین می‌تواند صرفاً تعداد معدودی از انسان‌ها را پشتیبانی کند بنابراین، توسعه فعالیت می‌بایستی کنترل شود (محدودیت رشد) (Dunlap & Van Liere, 1978). استفاده زیاد از الگوی نوین زیست‌محیطی توسط محققان در کشورهای مختلف حاکی از آن است که این الگو ابزار مناسبی برای سنجش نگرش‌های مربوط به محیط‌زیست را فراهم می‌کند و به‌عنوان چهارچوبی برای توضیح رفتار در نظر گرفته می‌شود (Kollmuss & Agyeman, 2002; Kelly, Kennedy, Faughnan & Tovery, 2003). کارآمدی این نظریه از آن جهت است که بین جهان‌بینی، نگرش و رفتار افراد رابطه برقرار می‌کند (Dunlap, 2008). با این حال محققان معتقدند که پارادایم نوین زیست‌محیطی یک نظریه نیست و تنها ابزاری برای سنجش نگرش مردم درباره محیط‌زیست است (Kollmuss & Agyeman, 2002). اما به‌طور کلی در جمع‌بندی عامل‌های مؤثر بر نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل، پس از بررسی ادبیات موضوع می‌توان به عامل‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و آموزشی - فردی خلاصه نمود.

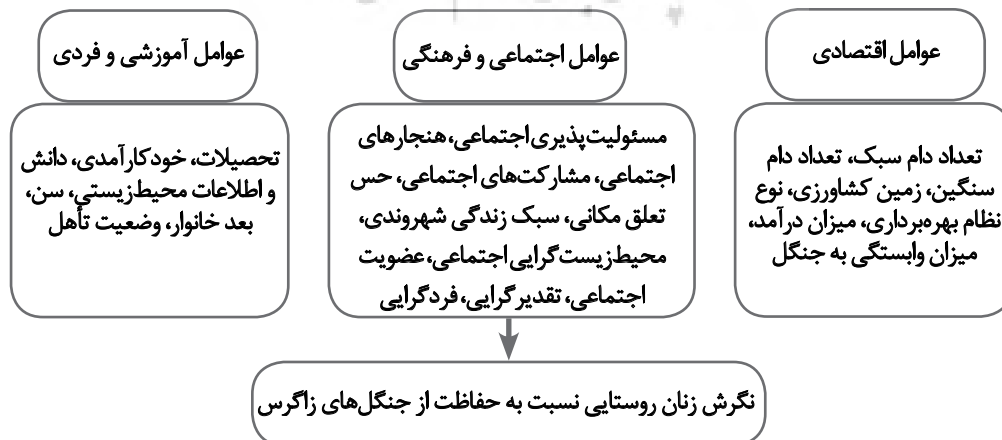
عوامل اقتصادی: شرایط اقتصادی و اجتماعی حاکم بر جنگل‌های زاگرس سبب شده است تا ساکنان محدوده‌های جنگلی برای تأمین نیازهای معیشتی خود تا حدی زیادی به منابع جنگلی این عرصه وابسته شوند (Yaghoubi Farani,

2. Dunlap

بنیادی‌ترین، مؤثرترین و باصرفه‌ترین روش جلوگیری از تخریب محیط‌زیست، آموزش و فرهنگ‌سازی عمومی است (Savari & Gharechee, 2020). آگاهی یکی از پیش‌نیازهای رفتار حفاظت در محیط‌زیست است، زیرا دانش محیط‌زیستی به‌عنوان توانایی فرد در درک و ارزیابی اثر جامعه بر روی اکوسیستم تعریف شده است (Gambro & Switzky, 1996). در واقع دانش می‌تواند به درک و حساسیت افراد نسبت به محیط‌زیست و جنگل کمک کند (Uzun, 2012). از دلایل اصلی توجه به آگاهی و رفتارهای زیست‌محیطی آن است که درک صحیح از محیط‌زیست، به پایداری و حفاظت از عرصه‌های طبیعی کمک می‌کند (Savari & Gharechee, 2020). دانش و خودکارآمدی مناسب منجر به درک صحیح از یک عامل تهدیدزا در طبیعت می‌شود و موجب برانگیختن فرد برای واکنش مناسب به این تهدید می‌شود (Tripathi & Mishra, 2017). هدف از عوامل آموزشی زنان روستایی، تغییر سطح آگاهی و دیدگاه آن نسبت به حفاظت از جنگل است تا در مقیاس محلی بتوانند به حفاظت از جنگل‌ها کمک کنند (Farahmand, Shokohifar, & Sayarkhalaj, 2014). آموزش و آگاهی زنان روستایی در بخش منابع طبیعی منجر به بینشی نو در زمینه منافع جنگل می‌شود و اهمیت اقدامات حفاظتی را برای افراد فراهم می‌کند (Byrka, Hartig & Kaiser, 2010). در واقع مشارکت فعالانه نیازمند داشتن آگاهی لازم در زمینه رفتار محیط‌زیستی و مسئولانه در محیط است، زیرا کاملاً آشکار است داشتن اطلاعات بیشتر علاوه بر درک مناسب در این زمینه می‌تواند به روندهای مقابله‌ای هم کمک نماید (Environmental Education Association of North America, 2011). به‌عنوان مثال در پژوهشی که در میان زنان روستایی انجام شد نتایج نشان داد که تحصیلات بالاتر، سن کمتر، آگاهی محیط‌زیستی مناسب، نقش اساسی در زمینه حفاظت از جنگل دارد (Khandker, Gandhi & Johnson, 2020). بنابراین، با بررسی ادبیات موضوع می‌توان چهارچوب مفهومی تحقیق را به‌صورت زیر طراحی نمود (تصویر شماره ۱).

محیط‌زیست تأثیر معنی‌داری دارد (Zhang et al., 2014). همچنین هنجارهای اجتماعی علاوه بر اینکه بر رفتار تأثیرگذار هستند، می‌توانند به کاهش شکاف بین نگرش و رفتار کمک کنند، در واقع هنجارهای جمعی بیشترین تأثیر را بر رفتار حفاظت از محیط دارد (Salehi & Emamgholi, 2016). دو عامل مهم دیگر تأثیرگذار بر رفتار ایمن در محیط‌زیست سبک زندگی شهروندی و محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی است که سبک شهروندی بیشتر به مباحث شرکت در تدوین برنامه‌های حفاظتی در منابع طبیعی اشاره دارد. شرکت در فعالیت‌ها و برنامه‌های سیاسی موضوعات محیط‌زیستی، کمک‌های مالی داوطلبانه از اهم این رفتارها است. محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی بیشتر به تعاملات با افراد جامعه و انتقال اطلاعات و آموزش دیگران برای حفاظت در محیط‌زیست اشاره دارد و تشکیل گروه‌های فعال مانند NGOها از مهم‌ترین رفتارها است (Larson, Stedman, Cooper & Decker, 2015). به‌عنوان مثال در پژوهشی در زمینه موانع مشارکت زنان روستایی در پروژه‌های احیای جنگل این یافته حاصل شد که عوامل اجتماعی مانند تقدیر گرا بودن، فردگرایی، مشکلات جامعه محلی، محیط‌زیست‌گرایی، بی‌علاقگی به بهبود وضعیت موجود خود و محیط اطراف و عدم نظر گرفتن جایگاه زنان از مهم‌ترین موانع موجود بود (Darijani, Mahboobi, Barani & Abdollahzadeh, 2018). در مطالعه‌ای دیگر در زمینه مشارکت زنان در حفاظت از جنگل در جنوب تانزانیا این نتیجه حاصل شد متغیرهای حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، سبک زندگی حفاظتی، اعتماد به توانایی زنان و تشکلهای اثر معنی‌داری دارند (Killian & Hyle, 2020). در تحقیقی در زمینه عوامل اجتماعی مؤثر بر افزایش نقش زنان در حفاظت از جنگل‌ها نتایج نشان داد که عدم توجه به توانایی آنان به‌عنوان گروه‌های حاشیه‌نشین از مهم‌ترین موانع مشارکت بود (Leone, 2019).

عوامل آموزشی و فردی: بررسی‌های گوناگون نشان می‌دهد که در بین راه‌های متعدد مقابله با مشکلات محیط‌زیستی،

تصویر ۱. چهارچوب مفهومی پژوهش. مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع تحقیقات کمی، با توجه به هدف کاربردی، از لحاظ گردآوری داده‌ها جزء تحقیقات توصیفی از نوع میدانی و از لحاظ زمانی یک مطالعه مقطعی است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی زنان روستایی بالای ۱۵ سال حاشیه‌نشین جنگل‌های زاگرس در استان لرستان بودند (تصویر شماره ۲).

حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) تعداد ۴۱۵ نفر تعیین شد. ابتدا به دلیل پراکنده بودن جامعه آماری در سطح استان لرستان، نمونه‌گیری در این تحقیق به روش خوشه‌ای در طی چند مرحله انجام شد. در مرحله اول از ۱۰ شهرستان موجود در استان یک شهرستان (ازنا) به دلیل نداشتن جنگل حذف و از ۹ شهرستان دیگر ۵ شهرستان بر اساس قطب‌های جغرافیایی از شمال (نورآباد)، جنوب (پلدختر)، شرق (درود)، غرب (کوه‌دشت) و مرکز (خرم‌آباد) انتخاب شدند. سپس متناسب با درصد مساحت جنگل هر شهرستان از مجموع مساحت کل، درصد نمونه انتخابی در هر شهرستان مشخص گردید. داده‌های این پژوهش در سال ۱۳۹۹ جمع‌آوری شد. ابزار اصلی این پژوهش پرسش‌نامه متشکل از سه قسمت اصلی بود. بخش اول شامل متغیرهای جمعیت‌شناختی شامل سن، درآمد، وضعیت تأهل بود. بخش دوم پرسش‌نامه‌ای مربوط به گویه‌های سنجش نگرش بود که برای سنجش این بخش از پارادایم نوین زیست‌محیطی (NEP) استفاده شد که نگرش فرد را در تعامل با محیط‌زیست می‌سنجد (Corral-Verdugo, Bechtel, & FraijoSingc, 2003). در واقع NEP یک دیدگاه جهانی مطابق با نگرش‌های

حفاظتی را اندازه می‌گیرد (Wolters, 2014). این رویکرد در مطالعات داخلی از جمله حمایت خواه جهرمی و قربانی (۲۰۱۷) استفاده شده است. بر اساس آخرین نسخه اصلاحی پارادایم نوین زیست‌محیطی، نگرش حفاظتی افراد را توسط ۱۵ آیتم با ۵ بعد فرضی (جدول شماره ۱) یعنی محدودیت در رشد، مخالفت با انسان‌محوری، شکننده بودن تعادل طبیعت، رد ایده معافیت بشر، امکان بحران‌های زیست‌محیطی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

بخش سوم پرسش‌نامه مربوط به آیتم‌های سنجش عوامل تأثیرگذار (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، آموزشی - فردی) بر نگرش زنان روستایی بود (جدول شماره ۲).

به‌منظور ارزیابی کلی روایی شاخص‌های موردسنجش، پیش‌نویس نظرسنجی و سؤالات قبل از ورود به مرحله مصاحبه با زنان روستایی، توسط پانل متخصصان بررسی شد. همچنین برای مشخص نمودن پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (جدول شماره ۲ و ۳). به‌منظور طبقه‌بندی نگرش زنان روستایی حاشیه‌نشین جنگل در استان لرستان نسبت به حفاظت از جنگل از معیار تفاوت انحراف معیار از میانگین یا معیار (ISDM) به‌صورت زیر استفاده شد (Gangadharappa, Pramod & Shiva, 2007):

Min ≤ total attitude ≤ Mean - 2SD: بسیار نامساعد

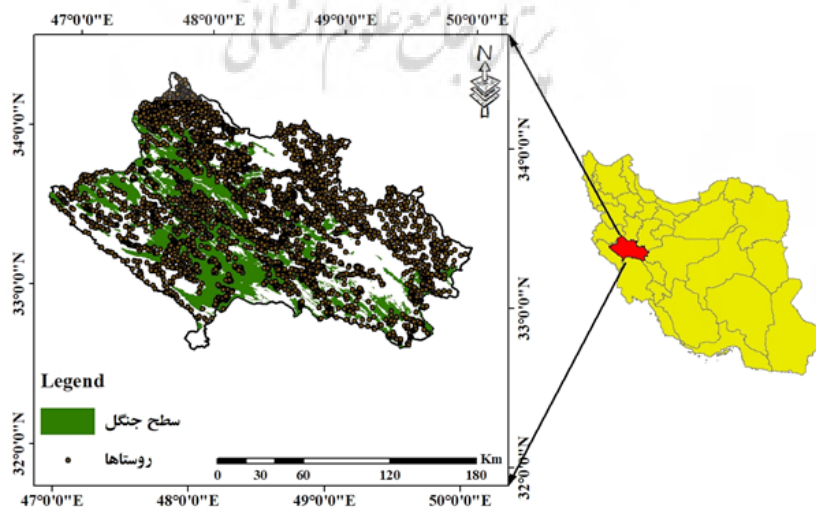
Mean - 2SD ≤ total attitude ≤ Mean - SD: نامساعد

Mean - SD ≤ total attitude ≤ Mean + SD: خنثی

Mean + SD ≤ total attitude ≤ Mean + 2SD: مساعد

Mean + 2SD ≤ total attitude ≤ Max: بسیار مساعد

3. New environmental paradigm

تصویر ۲. منطقه مورد مطالعه. مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۱. مؤلفه‌ها و گویه‌های سنجش نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل.

مؤلفه‌ها	گویه‌ها	مقدار آلفا
محدودیت رشد	منابع جنگلی محدود است و نمی‌تواند بیش از نیازهای جمعیتی را برآورد سازد. جنگل‌ها دارای منافع فراوانی است و ما باید نحوه استفاده از آن‌ها را بدانیم. جنگل‌های طبیعی شبیه به یک جزیره است که منابع و فضای آن بسیار محدود است.	۰/۸۵۳
انسان‌محوری	انسان‌ها حق دارند برای تأمین نیازهایشان هر طور که می‌خواهند کاربری جنگل‌ها را تغییر دهند. جنگل‌ها هم به اندازه انسان حق حیات دارند. هدف انسان‌ها باید این باشد که طبیعت و جنگل‌ها را تحت کنترل و سیطره خود درآورند.	۰/۷۱۲
شکندنده بودند تعادل طبیعت	دستکاری انسان‌ها در جنگل‌ها اغلب نتایج فاجعه‌آمیزی را به دنبال دارد. طبیعت و جنگل‌ها به قدری ظرفیت دارد که توسعه صنعتی کشورها به آن‌ها آسیبی نمی‌زند. تعادل و توازن طبیعت بسیار شکننده است و به راحتی به هم می‌خورد.	۰/۷۴۵
رده ایده معافیت بشر	برخی معتقدند که با تکیه بر هوش و نبوغ انسانی می‌توان از تخریب جنگل جلوگیری کرد. با آنکه انسان، توانایی‌های زیادی دارد ولی همواره به جنگل‌ها نیاز دارد و تابع قوانین طبیعت است. انسان نهایتاً دانش کافی درباره طبیعت و جنگل‌ها را به دست می‌آورد و آن را به کنترل خود درمی‌آورد. اگر همین‌طور جنگل‌ها از بین بروند، به‌زودی شاهد فاجعه زیست‌محیطی بزرگی خواهیم بود.	۰/۷۹۸
امکان بحران زیست‌محیطی	اینکه گفته می‌شود بشر بحران زیست‌محیطی فراوانی به‌وجود آورده است، به نظر من اغراق‌آمیز است. انسان‌ها از طبیعت و جنگل‌ها استفاده بیش از حد می‌کنند.	۰/۷۰۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: Tan, 2014; Kil, Holland & Stein, 2014; Imran, Alam & Beaumont, 2014; Navah & Forotan Keya, 2011

جدول ۲. عوامل اثرگذار بر نگرش‌های زنان روستایی.

عوامل	آیتم‌ها	مقدار آلفا	منبع
عوامل اقتصادی	تعداد دام سبک، تعداد سنگین، زمین کشاورزی، میزان درآمد میزان وابستگی به جنگل	-	محقق ساخت
هنجارهای اجتماعی	همواره در جامعه این اعتقاد وجود دارد که زنان نیز مانند مردان می‌توانند در فعالیتهای حفاظتی از جنگل مشارکت کنند. محدودیتی در جامعه درباره فعالیت حفاظتی زنان در جنگل وجود ندارد. همواره در آیین‌ها و سنت‌های گذشته تأکید زیادی بر حفاظت از جنگل شده است. احساس می‌کنم این جنگل‌های به من تعلق دارد.	۰/۷۸۸	Savari & Gharechae, 2020; Abrahamse & Steg, 2009
احساس تعلق مکانی	دلبستگی زیادی به جنگل‌های اطراف روستا دارم. من حاضر نیستم مکان زندگی خود را به‌خاطر وجود جنگل‌ها تغییر دهم. تمایل به تغییر مکان زندگی خود ندارم.	۰/۸۲۷	Morse & Mudgett, 2017
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	برای سرمایه‌گذاری و توسعه جنگل تلاش می‌کنم. جوامع محلی را درباره آثار جنگل در بلندمدت آگاه می‌کنم. برای اقدام دسته‌جمعی در زمینه حفاظت جنگل تلاش می‌کنم.	۰/۶۹۸	Sajasi Ghaydari & Arab Taymori, 2013
مشارکت اجتماعی	من در گروه‌ها و تشکل‌های حفاظت از جنگل مشارکت می‌کنم. با مأموران آتش‌نشانی و جنگلبانی در خاموش نمودن آتش در جنگل همکاری می‌کنم. با سازمان جنگل‌ها و مراتع در جلوگیری از ورود دام به داخل جنگل همکاری می‌کنم.	۰/۸۷۶	Jafari et al., 2018; Savari, Damaneh & Damaneh, 2020; Haji, Valizadeh & Hayati, 2021

ادامه جدول ۲. عوامل اثرگذار بر نگرش‌های زنان روستایی.

عامل‌ها	آیتم‌ها	مقدار آلفا	منبع
عوامل اجتماعی	همواره سعی می‌کنم مواد زائد و ضایعات را در جنگل جمع‌آوری کنم.		
	استفاده از چوب درختان جنگلی می‌بایست در حد نیاز باشد نه بیشتر.		
	سعی می‌کنم از طریق تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی خانوار میزان وابستگی به جنگل را کم کنم.	۰/۸۰۳	Larson, Stedman, Cooper & Decker, 2015; Banzhaf, Oates & Sanchirico, 2010
	به اندازه‌ای از گیاهان دارویی جنگل استفاده می‌کنم که آسیب جدی به درختان وارد نشود.		
	در حد نیازم از میوه‌های جنگلی استفاده می‌کنم.		
	من در برنامه‌ها و فعالیت‌های سیاسی مرتبط با حفاظت از جنگل مشارکت می‌کنم.		
	اگر در جایی فعالیت تخریبی در جنگل بینم آن را به سازمان‌های ذی‌ربط اطلاع می‌دهم.	۰/۷۴۸	Larson, Stedman, Cooper & Decker, 2015; Banzhaf, Oates & Sanchirico, 2010; Sanders & Eginger, 2017
	من حاضرم برای حفاظت از جنگل کمک مالی کنم.		
	عضویت در تشکل‌ها (بله یا خیر)	-	محقق ساخت
	داشتن دانش و آگاهی در مورد منابع محیطی، تغییری در رفتار من نسبت به آن ایجاد نمی‌کند.		
عوامل آموزشی و فردی	من توان مدیریت مناسب منابع محیطی جهت تولید و برداشت را ندارم.	۰/۸۳۶	Hoogstra-Klein, Permadi & Yasmi, 2012; Thmpson, Ellis & Wildavsky, 1990
	جوامع محلی در برابر فرسایش خاک و از بین رفتن منابع محیطی هیچ‌گونه فعالیتی نمی‌توانند انجام دهند.		
	بعضی کشاورزان بیش از حد از زمین و جنگل‌ها استفاده می‌کنند.		
	همیشه در هر حال، باید به فکر برطرف کردن نیازهای خود بود.	۰/۸۶۵	Poortinga, Steg & Vlek, 2002; Hoogstra-Klein, Permadi & Yasmi, 2012; Kahan, 2012
	منابع جنگلی همیشه در حال افزایش هستند و هیچ‌وقت از بین نمی‌روند.		
	کمبودهای فعلی منابع محیطی در سال‌های آتی به سرعت جبران می‌شود.		
	سطح تحصیلات زنان روستایی مطالعه شده	-	محقق ساخت
	سن زنان روستایی مطالعه شده	-	محقق ساخت
	وضعیت تأهل	-	محقق ساخت
	اگر بخواهم به‌راحتی می‌توانم در حفاظت از جنگل فعالیتی اساسی انجام دهم.	۰/۸۸۰	Tripathi & Mishra, 2017; Savari, Damaneh & Damaneh, 2022
توانایی لازم برای حفاظت از جنگل را دارم.			
وقتی طرحی برای حفاظت از جنگل می‌ریزند مطمئنم می‌توانم کمک کنم.			
من به اطلاعات و روش‌های حفاظت از جنگل آگاهی دارم.			
دانش و اطلاعات محیط‌زیستی	۰/۷۵۲	Byrka, Hartig & Kaiser, 2010; Haji, Valizadeh & Hayati, 2021	
برای بهبود وضعیت پایداری جنگل‌ها آموزش عموم جامعه الزامی است.			
هنگام استفاده از منابع و خدمات جنگل، نحوه استفاده صحیح از جنگل و جلوگیری از تخریب آن را به فرزندان خود آموزش می‌دهم.			

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان مطالعه شده

نتایج بررسی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای زنان مطالعه‌شده نشان داد که میانگین سن آنان ۳۵/۶۸ با انحراف معیار ۱۰/۷۰ سال بود و آنان در دامنه سنی ۱۵ تا ۸۰ سال قرار داشتند.

لازم به ذکر است که در فرمول بالا، Mean میانگین و Sd انحراف معیار از میانگین است. به‌منظور تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده شد. بدین منظور در بخش آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار در بخش آمار استنباطی از مقایسه میانگین‌ها، تحلیل همبستگی و رگرسیون استفاده شد.

استفاده بیش از حد انسان‌ها از جنگل هستند زیرا آنان از یک طرف معتقدند که جنگل‌ها هم به اندازه انسان حق حیات دارند که نشان‌دهنده اهمیت و ارزش منابع جنگلی نزد آنان است و از طرف دیگر معتقد به این هستند که انسان‌ها ذاتاً از طبیعت و جنگل‌ها بیش از حد استفاده می‌کند که نشان‌دهند درک خطر آنان نسبت به این مقوله است.

به‌منظور گروه‌بندی نگرش افراد مورد مطالعه همان طوری که در روش تحقیق بیان شد از معیار (ISDM) استفاده شد. نتایج این بخش در جدول شماره ۴ آمده است. بر اساس نتایج ارائه شده می‌توان گفت که ۵۷ نفر (۱۳/۷۳ درصد) نگرش بسیار نامساعد، ۸۸ نفر (۲۱/۲۰ درصد) نگرش نامساعد، ۱۰۵ نفر (۲۵/۳۰ درصد) نگرش خنثی، ۱۲۵ نفر (۳۰/۱۲ درصد) نگرش مساعد و ۴۰ نفر (۹/۶۵ درصد) نگرش بسیار مساعدی نسبت به حفاظت از جنگل دارند. اما به‌طور کلی می‌توان گفت که زنان روستایی حاشیه‌نشین جنگل‌های زاگرس در استان لرستان نسبت به حفاظت از جنگل نگرش مساعدی ندارند، زیرا بیش از ۶۰ درصد از آنان از نگرش نامساعد و خنثی در این زمینه دارند.

میانگین درآمد سالیانه خانوار ۱۵/۵۹ با ۱۱/۸۸ میلیون تومان در سال بود. وضعیت تأهل آنان نیز نشان داد ۲۷/۳ درصد مجرد و ۷۲/۷ درصد نیز متأهل بودند. میانگین تعداد اعضای خانواده ۴/۳۶ با انحراف معیار ۱/۶۹ نفر بودند. نتایج بررسی تحصیلات آنان حاکی از آن بود که ۲۳/۵ درصد بی‌سواد، ۱۹ درصد ابتدایی، ۱۳/۷ درصد راهنمایی، ۲۶ درصد دیپلم و ۱۷/۷ درصد بالاتر از دیپلم بودند. علاوه بر این، نیز نتایج نشان داد که ۷۶/۱۲ درصد از آنان عضو تعاونی‌های حفاظت از جنگل نبودند.

بررسی نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل

به‌منظور اولویت‌بندی گویه‌های نگرش زنان روستایی از آماره ضریب تغییرات استفاده شد. نتایج این بخش در جدول شماره ۳ ارائه شده است. بر اساس نتایج ارائه شده می‌توان گفت که زنان روستایی نسبت به گویه‌های «جنگل‌ها هم به اندازه انسان حق حیات دارند» و «انسان‌ها از طبیعت و جنگل‌ها، استفاده بیش از حد می‌کنند» نگرش مساعدتری دارند. این یافته بیانگر این است که زنان روستایی حاشیه‌نشین جنگل به‌شدت نگران

جدول ۳. اولویت‌بندی گویه‌های سنجش نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل.

گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
جنگل‌ها هم به اندازه انسان حق حیات دارند.	۴/۳۱	۱/۰۴	۰/۲۴۱
انسان‌ها از طبیعت و جنگل‌ها، استفاده بیش از حد می‌کنند.	۳/۹۹	۰/۹۹۵	۰/۲۴۹
با آنکه انسان، توانایی‌های زیادی دارد ولی به جنگل‌ها نیاز دارد و تابع قوانین طبیعت است.	۴/۰۶	۱/۱۰	۰/۲۷۰
اگر همین‌طور جنگل‌ها از بین برود، به زودی شاهد فاجعه زیست‌محیطی بزرگی خواهیم بود.	۴/۰۶	۱/۱۰	۰/۲۷۰
منابع جنگلی محدود است و نمی‌تواند بیش از نیازهای جمعیتی را برآورد سازد.	۳/۹۶	۱/۱۸	۰/۲۹۷
دستکاری انسان‌ها در جنگل‌ها اغلب نتایج فاجعه‌آمیزی را به دنبال دارد.	۳/۹۳	۱/۱۸	۰/۳۰۰
انسان نهایتاً دانش کافی درباره طبیعت و جنگل‌ها را به دست می‌آورد و آن را به کنترل خود درمی‌آورد.	۳/۳۳	۱/۱۲	۰/۳۳۶
جنگل‌ها دارای منافع فراوانی است و ما باید فقط نحوه استفاده از آن را بدانیم.	۳/۰۰	۱/۳۲	۰/۴۴۰
برخی معتقدند که با تکیه بر هوش و نبوغ انسانی می‌توان از تخریب جنگل جلوگیری کرد.	۳/۵۲	۱/۲۰	۰/۳۴۰
تعادل و توازن طبیعت بسیار شکننده است و به راحتی به هم می‌خورد.	۳/۲۸	۱/۲۷	۰/۳۷۵
اینکه گفته می‌شود بشر بحران زیست‌محیطی فراوانی به وجود آورده است، به نظر من اغراق‌آمیز است.	۲/۸۸	۱/۲۱	۰/۴۲۰
جنگل‌های طبیعی شبیه به یک جزیره است که منابع و فضای آن بسیار محدود است.	۲/۸۷	۱/۳۴	۰/۴۶۶
هدف انسان‌ها باید این باشد که طبیعت و جنگل‌ها را تحت کنترل و سیطره خود درآورند.	۲/۸۰	۱/۳۶	۰/۴۸۵
طبیعت و جنگل‌ها به قدری ظرفیت دارد که توسعه صنعتی کشورها به آن آسیبی نمی‌زند.	۲/۵۰	۱/۳۳	۰/۵۳۲
انسان حق دارند برای تأمین نیازهایشان هر طور که می‌خواهند کاربری جنگل‌ها را تغییر دهند.	۲/۲۳	۱/۳۹	۰/۶۲۳

* مقیاس ۱- خیلی کم ۲- کم ۳- متوسط ۴- زیاد ۵- خیلی زیاد

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل با نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل پژوهش با نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل از آزمون همبستگی استفاده شد که نتایج این بخش در جدول شماره ۵ ارائه شده است. نتایج حاصل از بررسی روابط بین متغیرهای پژوهش بیانگر آن است که بین متغیرهای سن، تعداد دام سبک و سنگین، مقدار

زمین کشاورزی، مقدار درآمد، سبک زندگی حفاظتی، فردگرایی و تقدیرگرایی با رفتار حفاظت از جنگل رابطه معنی داری مشاهده نشد. اما بین متغیرهای تحصیلات، میزان وابستگی به جنگل، هنجارهای اجتماعی، احساس تعلق، مسئولیت پذیری اجتماعی، مشارکت اجتماعی، محیط زیست گرایی اجتماعی، خودکارآمدی و دانش و اطلاعات زیست محیطی با نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل رابطه مثبت و معنی داری دارد.

جدول ۴. گروه بندی نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل.

سطوح نگرش	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بسیار نامساعد	۵۷	۱۳/۷۳	۱۳/۷۳
نامساعد	۸۸	۲۱/۲۰	۳۴/۹۳
خنثی	۱۰۵	۲۵/۳۰	۶۰/۲۳
مساعد	۱۲۵	۳۰/۱۲	۹۰/۳۵
بسیار مساعد	۴۰	۹/۶۵	۱۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۵. همبستگی بین متغیرهای تحقیق با نگرش زنان روستایی.

متغیرهای مستقل	نگرش به حفاظت از جنگل	
	r	Sig
سن	-۰/۰۱۲	۰/۱۲۵
تحصیلات	-۰/۱۲۴	۰/۰۱۲
تعداد دام سبک	-۰/۰۱۴	۰/۳۵۴
تعداد دام سنگین	-۰/۰۳۳	۰/۶۵۲
مقدار زمین کشاورزی	۰/۰۰۹	۰/۱۲۴
میزان درآمد	۰/۰۰۶	۰/۲۴۱
میزان وابستگی به جنگل	۰/۲۰۸	۰/۰۰۱
هنجارهای اجتماعی	-۰/۳۲۴	۰/۰۰۲
احساس تعلق مکانی	-۰/۳۱۸	۰/۰۰۲
مسئولیت پذیری اجتماعی	-۰/۳۴۸	۰/۰۰۲
مشارکت اجتماعی	-۰/۱۳۸	۰/۰۲۴
سبک زندگی حفاظتی	-۰/۱۰۱	۰/۰۸۹
محیط زیست گرایی اجتماعی	۰/۴۱۵	۰/۰۰۱
فردگرایی	-۰/۰۴۸	۰/۱۲۵
تقدیرگرایی	-۰/۰۹۸	۰/۱۰۷
خودکارآمدی	۰/۳۴۱	۰/۰۰۱
دانش و اطلاعات محیط زیستی	۰/۱۲۷	۰/۰۰۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

به‌منظور بررسی برازش مدل رگرسیونی از آزمون F و t استفاده شده است. نتایج این بخش در جدول شماره ۸ ارائه شده است. با توجه به معنی‌داری مقدار F می‌توان گفت که مدل رگرسیونی در گام‌های مختلف از برازش مناسبی برخوردار است.

با توجه به توضیحات بالا و نتایج جدول شماره ۸، معادله خطی حاصل از رگرسیون به شکل زیر است:

$$Y = 6.5 + 1.142 X_1 + 1.310 X_2 + 1.252 X_3 + 1.145 X_4$$

معنی‌دار بودن آزمون‌های F و t حاکی از معنی‌دار بودن معادله رگرسیون است. اما، معادله رگرسیون اطلاعاتی در مورد اهمیت نسبی متغیرهای مستقل در مورد پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته بیان نمی‌کند. برای تعیین اهمیت نسبی متغیرهای مستقل در پیش‌بینی متغیر وابسته باید به مقدار بتا (Beta) توجه کرد. این آماره تأثیر هر متغیر مستقل را جدا از تأثیر سایر متغیرهای مستقل تحقیق بر متغیر وابسته نشان می‌دهد. بر این اساس، تأثیرگذارترین متغیر مستقل بر متغیر وابسته (نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل)، متغیر خودکارآمدی است که مقدار بتا در این مورد ۰/۴۵۸ است. یعنی یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیر خودکارآمدی ۰/۴۵۸ واحد تغییر در انحراف معیار متغیر وابسته (نگرش نسبت به حفاظت از جنگل) ایجاد می‌شود. پس از آن متغیرهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی با مقدار بتا ۰/۳۴۵، محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی با مقدار بتا ۰/۲۷۶ و میزان وابستگی به جنگل با مقدار بتا ۰/۲۱۷ در رتبه‌های بعدی بودند.

همچنین به‌منظور مقایسه دیدگاه زنان روستایی مورد مطالعه بر حسب متغیرهای مستقل (دو مقوله‌ای) تحقیق از آزمون مقایسه میانگین t مستقل استفاده شد (جدول شماره ۶). بر اساس نتایج می‌توان گفت که زنانی که در تشکلهای حفاظت از جنگل عضویت دارند نگرش مساعدتری نسبت به حفاظت از جنگل دارند، این در حالی است که بر اساس وضعیت تأهل، تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

تعیین اثر متغیرهای مورد مطالعه بر نگرش زنان روستایی مطالعه شده

به‌منظور تعیین اثر متغیرهای مورد مطالعه بر نگرش زنان روستایی حاشیه‌نشین جنگل‌های زاگرس در استان لرستان، از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شد. در این تحقیق پس از وارد کردن متغیرهایی که همبستگی معنی‌داری با متغیر وابسته تحقیق (نگرش نسبت به حفاظت از جنگل) داشتند، معادله تا ۴ گام پیش رفت (جدول شماره ۷). نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای خودکارآمدی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی و میزان وابستگی به جنگل وارد معادله شدند به ترتیب ۲۸/۵، ۱۹/۶، ۸/۴ و ۳/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط این متغیرها تبیین می‌گردد. بر اساس نتایج، این چهار متغیر قادرند ۶۰/۳ درصد ($R^2 = 0/603$) از تغییرات متغیر وابسته یعنی نگرش زنان روستایی حاشیه‌نشین جنگل نسبت به حفاظت از جنگل را تبیین می‌کند و ۳۹/۷ درصد باقی‌مانده مربوط به عوامل دیگری می‌شود که در این تحقیق شناسایی نشده‌اند.

جدول ۶. مقایسه نگرش زنان روستایی بر اساس متغیرهای دو مقوله‌ای.

متغیر مستقل	سطوح متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	Sig
وضعیت تأهل	متاهل	۹۶/۸۸	۹/۸۲	۹/۶۳	۰/۱۲۸
	مجرد	۸۷/۹۳	۸/۳۹		
عضویت در تشکلهای	بله	۱۲۵/۳۶	۱۰/۰۳	۱۲/۸۵۲	۰/۰۰۲
	خیر	۹۸/۸۶	۱۱/۶۵		

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۷. رگرسیون چندگانه برای بررسی اثر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته.

گام	متغیر مستقل	ضریب همبستگی R	ضریب تعیین R^2	ضریب تعدیل شده R^2_{Adj}	Sig
۱	خودکارآمدی	۰/۴۶۵	۰/۲۸۵	۰/۲۸۲	۰/۰۰۱
۲	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۰/۵۸۴	۰/۴۸۱	۰/۴۷۲	۰/۰۰۱
۳	محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی	۰/۶۳۰	۰/۵۶۵	۰/۵۵۳	۰/۰۰۱
۴	میزان وابستگی به جنگل	۰/۶۵۰	۰/۶۰۳	۰/۵۹۸	۰/۰۰۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۸. بررسی میزان آثار متغیرهای مستقل بر وابسته.

متغیرهای مستقل	B	Beta	t	Sig
ضریب ثابت	۶/۵۰۰	-	۹/۳۳۳	۰/۰۰۰
خودکارآمدی (X_1)	۱/۱۴۲	-۰/۴۵۸	۲۵/۳۶۷	۰/۰۰۱
مسئولیت‌پذیری اجتماعی (X_2)	۱/۳۱۰	-۰/۳۴۵	۱۸/۹۶۷	۰/۰۰۱
محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی (X_3)	۱/۲۵۲	-۰/۲۷۶	۱۵/۱۸۶	۰/۰۰۱
میزان وابستگی به جنگل (X_4)	۱/۱۴۵	-۰/۲۱۷	۱۲/۶۶۲	۰/۰۰۱

F: 513/945 Sig: 000/0 Constant: 524/124

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

این تحقیق با هدف کلی عوامل مؤثر بر نگرش زنان روستایی حاشیه‌نشین جنگل نسبت به حفاظت از این اکوسیستم انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که زنان روستایی همواره بر این عقیده هستند که استفاده بی‌رویه‌ای از منابع جنگلی به عمل می‌آید و این بهره‌برداری در آینده منجر به تخریب بیش از حد جنگل‌ها می‌شود. اما بر اساس گروه‌بندی کلی می‌توان گفت که زنان روستایی مطالعه‌شده نگرش مساعدی نسبت به حفاظت از جنگل ندارند. در تحلیل این یافته می‌توان گفت با توجه به اینکه نگرش همواره به‌عنوان پیش‌شرط رفتار آدمی محسوب می‌شود، در صورتی که چاره‌اندیشی نشود ممکن است زنان روستایی خود به جای اینکه محافظت‌کننده جنگل‌ها باشند، عامل اصلی تخریب به حساب آیند. علاوه بر این نتایج پژوهش نشان داد که عضویت در تشکل‌های روستایی می‌تواند بر روی نگرش زیست‌محیطی زنان روستایی در زمینه حفاظت از جنگل تأثیرگذار باشد این یافته با نتایج مطالعات کیلیان و هیل^۴ (۲۰۲۰) همسو است. در تحلیل این یافته می‌توان گفت که عضویت در تشکل‌های روستایی می‌تواند زمینه انتقال دانش ترویج کشاورز به کشاورز را فراهم کند و زنان روستایی با عضویت در این تشکل‌ها میزان دانش و آگاهی خود را در زمینه جنگل‌ها افزایش می‌دهند و به اهمیت حفظ آن در معیشت و محیط‌زیست پی می‌برند. بنابراین، با افزایش دانش زنان روستایی نگرش مساعدتری در زمینه حفاظت از جنگل پیدا می‌کنند و می‌توانند به‌عنوان همیاران طبیعت نقش اساسی در این زمینه ایفا کنند. علاوه بر این، نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که بین متغیرهای تحصیلات، میزان وابستگی به جنگل، هنجارهای اجتماعی، احساس تعلق، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مشارکت اجتماعی، محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی، خودکارآمدی و دانش و اطلاعات زیست‌محیطی با نگرش زنان روستایی نسبت به حفاظت از جنگل رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. در تحلیل این یافته می‌توان گفت که هر چه تحصیلات زنان روستایی بالاتر باشد و وابستگی به جنگل در این زمینه بیشتر باشد و از

طرفی هنجارهای اجتماعی حمایت‌کننده این قضیه باشند زنان روستایی رفتار حفاظت از جنگل را بیشتر به کار خواهند بست. همچنین زنان روستایی که حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی مناسبی دارند و تمایل به مشارکت اجتماعی بیشتری دارند و همچنین در این زمینه دارای خودکارآمدی و دانش بالایی در زمینه حفاظت از محیط‌زیست هستند، می‌توانند رفتار حفاظتی را بیشتر به کار بگیرند. در نهایت نتایج رگرسیون نشان داد در بین تمامی عوامل شناخته‌شده اولین عامل مهم تأثیرگذار در زمینه حفاظت از جنگل خودکارآمدی زنان روستایی بود. این یافته با نتایج محققانی نظیر سواری، ژولیده و خسروی پور (۲۰۲۱) همخوانی دارد. در تحلیل این یافته می‌توان گفت که یکی از راه‌های مهم و اساسی جهت جلوگیری از تخریب محیط‌زیست و منابع طبیعی، تغییر خودکارآمدی افراد به سوی رفتار ایمن و دوستدارانه در محیط است (Vahida, Jafarinia & Afrooz, 2017). در واقع خودکارآمدی طیف وسیعی از احساسات، تمایلات و آمادگی افراد برای حفاظت از محیط طبیعی را در برمی‌گیرد (Habibi & Mostafizadeh, 2017). اهمیت خودکارآمدی در مباحث منابع طبیعی از آن جهت است که طیف وسیعی از پیشنهادها و راه‌حل‌ها را برای حل مسائل منابع طبیعی جهت برگزیدن بهترین راه‌حل را پیشنهاد می‌کند (Merck & Beermann, 2015). از مهم‌ترین عوامل ارتقاء بخش خودکارآمدی در میان زنان روستایی دو عامل آموزشی و اجتماعی است، بنابراین، ترمیم عوامل آموزشی و اجتماعی می‌تواند به ارتقاء سطح خودکارآمدی افراد کمک اساسی نمود (Savari, Naghibeiranvand & Asadi, 2022). پژوهش‌ها نشان می‌دهند خودکارآمدی در تعیین و شکل‌دهی به رفتار افراد جهت دستیابی به اهداف موفق نقش قدرتمندی دارد (Steese et al., 2006). بنابراین، می‌توان گفت که در میان زنان روستایی افرادی که به توانایی‌های خود برای حفاظت از جنگل اعتماد داشتند همواره از نگرش مساعدتری برخوردار بودند زیرا دانش و خودکارآمدی موجب خواهد شد که افراد اهمیت و فواید نقش جنگل‌ها در محیط خود را بیشتر درک کنند و همواره در اندیشه حفظ آن‌ها باشند.

4. Killian & Hyle

می‌کنند.

در نهایت آخرین متغیر تأثیرگذار میزان وابستگی به جنگل بود. این یافته با مطالعات سواری و همکاران (۲۰۲۰) همسو است. در تفسیر این یافته می‌توان گفت خانوارهای حاشیه‌نشین جنگل معمولاً وابستگی بالایی نسبت به جنگل‌ها دارند (Jana, Lise & Ahmed, 2014)؛ در صورتی معیشت آنان ادامه می‌یابد که جنگل‌های زاگرس همچنان به قوت خود باقی بمانند زیرا یکی کارکردهای مهم جنگل تأثیرگذاری بر معیشت از طریق فراهم نمودن اشتغال مستقیم و غیرمستقیم برای جوامع محلی بود. لذا خانوارهایی که از وابستگی بالاتری برخوردار بودند از نگرش مساعدتری برخوردار هستند و همواره در جهت حفظ و جلوگیری از تغییرات کاربری آن‌ها در کوشش هستند. اما در تعداد از مطالعات مانند یعقوبی فرانی و همکاران (۲۰۱۷) نتیجه‌ای مخالف با نتایج این بخش از پژوهش به دست آورده‌اند آنان اذعان داشتند که میزان وابستگی معیشت به جنگل منجر به افزایش تخریب جنگل‌ها خواهد شد. بسیاری از محققان اذعان داشتند که برای کاهش تخریب جنگل‌ها باید از میزان وابستگی معیشت به جنگل‌ها کاسته شود و بر متنوع‌سازی اشتغال در جوامع روستایی اشاره داشتند. در نهایت بر اساس نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود.

– توسعه نظام مشارکت زنان روستایی به شیوه تعاونی: عضویت در تعاونی‌های حفاظت از جنگل به‌عنوان یک نظام مشارکتی در مناطق حاشیه جنگل می‌تواند راهکاری اساسی در این زمینه باشد. افراد عضو تعاونی موظف هستند که با بهره‌برداری اصولی اقدام به حفظ، احیا و عرصه‌های منابع طبیعی نمایند. همچنین اعضا موظف هستند که نظارت کاملی را بر عرصه‌های جنگلی به عمل آورند و از تخریب جنگل‌ها جلوگیری نمایند و در صورت مشاهده افراد سودجو آن‌را در اسرع وقت به سازمان‌های ذی‌ربط ارجاع دهند.

– آگاهی: با توجه به نقش خودکارآمدی در این زمینه نیاز است که دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های ترویجی در زمینه نحوه بهره‌برداری صحیح و اصولی به عمل آورند، بنابراین، توسعه آگاهی از طریق ترویج و گسترش فرهنگ پایه و حفظ محیط‌زیست یک اولویت اساسی است.

– بهره‌برداری: جهت کاهش میزان فشار بر منابع طبیعی نیاز است که شکل بهره‌برداری از جنگل‌های تغییرات اساسی داشته باشند. بنابراین، نیاز است با توسعه مشاغل مرتبط با جنگل اعم از توسعه فعالیت‌های گیاهان دارویی، توسعه فعالیت‌های گردشگری و غیره از اشکال بهره‌برداری ناپایدار مانند چرای دام مفروض، تغییر کاربری اراضی جنگلی جلوگیری به عمل آید.

دومین متغیر تأثیرگذار بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بود که این یافته با نتایج سجاسی قیداری و عرب تیموری (۲۰۱۳) همخوانی دارد. در تحلیل این یافته می‌توان گفت انسان موظف است که برای جبران غفلت‌های خود در قبال محیط‌زیست، عواقب این تأثیرات را بپذیرد یا در کاهش آن‌ها بکوشد. امروزه با در نظر گرفتن این حقیقت که زوال محیط‌زیست، حیات بشر و دیگر موجودات را به خطر می‌اندازد، تلاش‌های بین‌المللی بسیاری برای حل مشکلات محیط‌زیستی انجام گرفته است که از مهم‌ترین آن‌ها مشارکت‌های مردمی در حفاظت از محیط‌زیست است (Alp, Ertepinar, Tekkaya, & Yilmaz, 2006). این یافته بیانگر این است یکی از راهکارهای مناسب برای خروج از بن‌بست ناپایداری محیط روستایی و فائق آمدن بر مباحثی چون نبود سواد و آگاهی زیست‌محیطی در بین روستائیان، بحث مسئولیت اجتماعی است (Poutaheri, Sajasi ghidari & Sadeghlo, 2012; Shahpasand, Sarani & Savari, 2017). رفتار مسئولانه مردم به تلاش برای حفظ محیط‌زیست در مقیاس مختلف جهت کاهش تهدیدات و خطرات محیط‌زیستی مبدول دارند، زیرا استفاده مطلوب از محیط‌زیست می‌تواند ضامن پایداری باشد (Havvey, 1995). بنابراین، مسئولیت‌پذیری اجتماعی در افراد منجر به رفتار ایمن خواهد شد و از تخریب منابع طبیعی جلوگیری می‌کند.

اما سومین متغیر تأثیرگذار محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی بود این یافته با نتایج محققانی چون لارسن^۵ و همکاران (۲۰۱۵)، بانزاف^۶ و همکاران (۲۰۱۰) و ساندرس و اگینگر^۷ (۲۰۱۷) همسو است. می‌توان گفت که امروزه تخریب محیط‌زیست از بزرگ‌ترین چالش‌های عصر حاضر است اما اساسی‌ترین رویکرد در حل مشکلات زیست‌محیطی، جامعه‌شناسی محیط‌زیست است و بی‌تردید اولین قدم در راه پایداری زیست‌محیطی تلقی می‌شود (Hemaiaatkha Jahromi & Ghorbani, 2017)؛ زیرا بسیاری از مطالعات بر این نکته اشاره داشتند که ریشه بسیاری از مشکلات محیط‌زیستی و منابع طبیعی در رفتار انسان است (Ruepert et al., 2016). با ترویج رفتارهای ایمن در میان جوامع محلی می‌توان به حفاظت از جنگل‌ها و محیط‌زیست کمک کرد زیرا سطح محیط‌زیست‌گرایی اجتماعی عاملی اساسی در حفاظت از منابع طبیعی است (Larson, Stedman, Cooper & Decker, 2015). افراد با عضویت در تشکلهای حفاظت از جنگل در مواقع بحرانی به حمایت از محیط‌زیست و جنگل برمی‌خیزند، همچنین با نشر اطلاعات از طریق کانال‌های مشارکتی آثار مثبت و بلندمدتی را در محیط‌زیست بر جای می‌گذارند (Wang, Liu & Qi, 2014). بنابراین، در مناطق جنگلی زاگرس تعاونی‌های حفاظت از جنگل وجود دارد که بسیاری از زنان روستایی به‌طور داوطلبانه در این تشکلهای عضویت می‌یابند و به حفاظت از محیط‌زیست اقدام

5. Larson

6. Banzhaf

7. Sanders & Eginger

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی مصوب در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان با شماره ۹۹۱/۲۶ است که با حمایت مالی این دانشگاه انجام شده است. نویسندگان مراتب قدردانی خود را از این دانشگاه اعلام می‌دارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Abrahamse, W., & Steg, L. (2009). How do socio-demographic and psychological factors relate to households' direct and indirect energy use and savings? *Journal of economic psychology*, 30(5), 711-720.
- Adhami, A., Akbarzadeh, A. (2011). Study of cultural factors affecting environmental protection in Tehran. *Journal of Sociology*, 1(1): 37-62. In Persian
- Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C., & Yilmaz, A. (2006). A Statistical Analysis of Children's Environmental Knowledge and Attitude in Turkey". *International research in geographic and environmental knowledge*, 15(3), 210-223.
- Amini, M. (2015). Pamphlets sustainable forest management and planning lessons. *Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University, Sari*, 14p.
- Azmi, A., Mote langrudi, H. (2011). An overview of the environmental problems of Iranian villages and solutions to these problems. *Quarterly Journal of Housing and Rural Environment*, 133: 101-115. In Persian
- Babulo, B., Muys, B., Nega, F., Tollens, E., Nyssen, J., Deckers, J., & Mathijs, E. (2009). The economic contribution of forest resource use to rural livelihoods in Tigray, Northern Ethiopia. *Journal of Forest Policy and Economics*, 11, 109-117.
- Banzhaf, H. S., Oates, W. E., & Sanchirico, J. N. (2010). Success and design of local referenda for land conservation. *Journal of Policy Analysis and Management*, 29(4), 769-798.
- Borda-Rodriguez, A., & Vicari, S. (2014). Rural co-operative resilience: the case of Malawi. *Journal of Co-operative Organization and Management*, 2(1), 43-52.
- Byrka, K., Hartig, T., & Kaiser, F. G. (2010). Environmental attitude as a mediator of the relationship between psychological restoration in nature and self-reported ecological behavior. *Psychological Reports*, 107(3), 847-859.
- Clayton, S., & Myers, G. (2015). *Conservation Psychology: Understanding and Promoting Human Care for Nature* (2nd Ed). Chichester, West Sussex, UK: WileyBlackwell.
- Corral-Verdugo, V., Bechtel, R. B., & FraijoSingc, B. (2003). Environmental Beliefs and Water Conservation: An Empirical Study. *Journal of Environmental Psychology*, 23: 247-257.
- Dagm, F., Wubalem, T., & Abdella, G. (2016). Economic contribution to local livelihoods and households dependency on dry land forest products in Hammer District, Southeastern Ethiopia. *International Journal of Forestry Research*, 1-11.
- Dahmardeh, M.D. Yaghoubi Farani, A. Rosta, K. (2011). "Investigating social and organizational barriers of local communities' participation in Rehabilitation of Forest Landscapes and Degrade dL and project (Case study: Rigancounty, Kerman province)." *Iranian Journal of Forest and Poplar*, 26(3), 435-446. In Persian
- Damalas, C. A., & Koutroubas, S. D. (2018). Farmers' behaviour in pesticide use: A key concept for improving environmental safety. *Current Opinion in Environmental Science & Health*, 4, 27-30.
- Dang, H.I., Li, E., Nuberg, I., Bruwer, J. (2014). Understanding farmers' adaptation intention to climate change: a structural equation modelling study in the Mekong delta, Vietnam. *Environmental science and policy*, 41, 11- 22.
- Darijani, M. Mahboobi, M.R. Barani, H. Abdollahzadeh, Gh.H. (2018). Investigating social and organizational barriers of local communities' participation in Rehabilitation of Forest Landscapes and Degraded Lands project (Case study: Rigan county, Kerman province). *Iranian Journal of Forest and Poplar Research*, 26(3): 435-446. In Persian.
- Dunlap, R. E., & Van Liere, K. D. (1978). The new environmental paradigm: A proposed measuring instrument and preliminary results. *Journal of Environmental Education*, 9, 10-19.
- Dunlap, R.E. (2008) the New Environmental Paradigm Scale: From Marginality to Worldwide Use, *The Journal of Environmental Education*, 40 (1), pp. 3-18.
- Environmental Education Association of North America (2011). *Developing a framework for assessing environmental literacy*. NSF, Washington.
- Eshaghi Milasi, F., Mahmoudi, B., & Yarali, N. (2017). Economic dependencies of forest dwellers on forest resources of central Zagros in Lordegan City. *Iranian Journal of Forest*, 9 (2), 289-300.
- Farahmand, M., Shokohifar, K., & Sayarkhalaj, H. (2014). A study of factor affecting environmental behavior of residents of the city of Yazd. *Urban studies*, 4(10),109-141.
- Gambro, J., & Switzky, H. (1996).A National Survey of High School students Environmental Knowledge. *Journal of Environmental Education*.27 (3), 28-33.
- Gangadharappa, H., V., Pramod, K. T. M., & Shiva, K. H. G. (2007). Gastric floating drug delivery systems: a review. *Indian J. Pharm. Ed. Res*, 41, 295-305.
- Ghanbari, Y., Hearian, A., Ansari, R., & Kiani, F. (2012). Identifying the Factors and Obstacles of Rural Women's Participation in Agricultural Activities (Case Study: Fereydoon City). *Journal of rural research and planning*, 2, 71-78.
- Habibi, F., & Mostafizadeh, S. (2017). Investigating the environmental behaviors of Lake Merrivan Lake. *Geography and development quarterly*, 47, 163-184.
- Haji, L., Valizadeh, N., & Hayati, D. (2021). The Role of Local Communities in Sustainable Land and Forest Management. In *Spatial Modeling in Forest Resources Management* (pp. 473-503). Springer, Cham.
- Hamilton, R. B. (2015). Thinking about Our Environment-Gaining Perspective. In Nemeth, D.G., Hamilton, R. B., & Kuriansky, J. (Eds). *Ecopsychology: Advances from the Intersection of Psychology and Environmental Protection*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Havvey, T. (1995). An education 21 program: orienting environmental education towards sustainable development and capacity building for Rio. *Environmentalist*, 15(3), 202-210.
- Hemaiaatkha Jahromi, M. Ghorbani, M. (2017). Cultural theory and explanation of environmental attitude (case study of Tehran University students). *Natural Environment, Iranian Journal of Natural Resources*, 7(3): 565-582. In Persian

- Hoogstra-Klein, M. A., Permadi, D. B., & Yasmi, Y. (2012). The value of cultural theory for participatory processes in natural resource management. *Forest policy and economics*, 20, 99-106.
- Imran, S., Alam, K., Beaumont, N. (2014). Environmental orientations and environmental behavior: Perceptions of protected area tourism stakeholders. *Journal of Tourism Management*, 40,290-299.
- Ingrao, C. Bacenetti, J. Bezama, A. Blok, V. Huisinigh, D. (2016). "Agricultural and forest biomass for food, materials and energy: bio-economy as the cornerstone to cleaner production and more sustainable consumption patterns for accelerating the transition towards equitable, sustainable, post fossil-carbon societies." *J. Clean Prod.* 117, 4e6.
- Jafari A., Kaji H. S., Azadi, H., Gebrehiwot, K., Aghamir, F., & Van Passel, S. (2018). Assessing the sustainability of community forest management: a case study from Iran. *Forest Policy Econ*, 96, 1-8
- Jana, S. K., Lise, W., & Ahmed, M. (2014). Factors affecting participation in joint forest management in the West Bengal state of India. *Journal of Forest Economics*, 20(4), 317-332.
- Kahan, D. M. (2012). Cultural cognition as a conception of the cultural theory of risk. In S. Roeser, R. Hillerbrand, P. Sandin, M. Petersen (Eds.), *Handbook of risk theory: Epistemology, decision theory, ethics, and social implications of risk* (pp.725e759)
- Kelly, M., Kennedy, F., Faughnan, P., Tovery, H. (2003). Cultural Sources of Support on which Environmental Attitudes and Behaviours Draw. second report of national survey data in Ireland, university college Dublin.
- Khandker, V., Gandhi, V. P. Johnson, N. (2020). Gender Perspective in Water Management: The Involvement of Women in Participatory Water Institutions of Eastern India. *Water*, 12(1), 196.
- Khedrizadeh, M., Maleknia, R., Adeli, K., Hanareh Khalyani, J. (2017). "Survey of barriers and potential field to involve local people in the forest management process (Case study: Local Communities in Nameshir, Baneh)." *Journal of Wood & Forest Science and Technology*, 24(3): 35-47. In Persian.
- Killian, B., & Hyle, M. (2020). Women's marginalization in participatory forest management: Impacts of responsabilization in Tanzania. *Forest Policy and Economics*, 118, 23.
- Kil, N., Holland, S.M., Stein, T.V. (2014). Structural relationships between environmental attitudes, recreation motivations, and environmentally responsible behaviors. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 7-8,16-25.
- Kollmuss, A., Agyeman, J. (2002). Mind the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to proenvironmental behavior? *Environ. Educ. Res.* 8(3), 239-260.
- Krejcie, R.V., Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educ. Psychol. Meas.* 30 (3), 607-610.
- Lane, M. (2004). Environmentally Responsible Behaviour: Does It Really Matter What We Believe? *Planning Forum*, 6.
- Larson, L. R., Stedman, R. C., Cooper, C. B., & Decker, D. J. (2015). Understanding the multi-dimensional structure of pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 43, 112-124.
- Leone, M. (2019). Women as decision makers in community forest management: Evidence from Nepal. *Journal of Development Economics*, 138, 180-191.
- Mahdavi, A., Wunder, S., Mirzaeizadeh, V., & Omid, M. (2019). A hidden harvest from semi-arid forests: landscape-level livelihood contributions in Zagros, Iran. *Journal of Forests, Trees and Livelihoods*, 28 (2), 108- 125.
- Mason, A. M., & Triplett, J. R. (2016). "Controlling Environmental Crisis Messages in Uncontrollable Media Environments: The 2011 Case of Blue-Green Algae on Grand Lake O' the Cherokees, OK." In *Communicating Climate-Change and Natural Hazard Risk and Cultivating Resilience*, 189-204.
- Mc Gregor, D. (2011). "Aboriginal/non-Aboriginal relations and sustainable forest management in Canada: The influence of the Royal Commission on Aboriginal Peoples." *Journal of Environmental Management*, 92, 300-310
- Merck, J., & Beermann, M. (2015). "The Relevance of transdisciplinary teaching and learning for the successful integration of sustainability issues into higher education development." In: *Leal*
- Millfont, T.L., Duckitt, J. (2010). The environmental attitudes inventory: a valid and reliable measure to assess the structure of environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology* 30(1), 80-94.
- Milligan, M.J. (1998). 'Interactional past and potential: the social construction of place attachment', *Symbolic Interaction*, 21, 1.
- Mohammadi, Z., Mahdavi, A., Avatefi Hemat, M., Salavarzi, M., soltani, A. (2020). The effect of forest on the livelihood of rural and nomadic families in Koohdasht. *Iranian Forest Journal*, 12(2): 189-202. In Persian
- Moradhaseli, S., Hajoliani, S., Mirakzdeh, A. A. (2013). The role of women in environmental protection. *Second National Conference on Sustainable Agriculture and Environment*, Tehran, Iran. In Persian.
- Morse, C., & Mudgett, J. (2017). Longing for landscape: Home-sickness and place attachment among rural out-migrants in the 19th and 21st centuries. *Journal of rural studies*, 50, 95-103.
- Naeimi, A., Mehni Raftar, R., Sobhani, S.M. J. (2018). Investigating the Rural Women's Environmental Behavior in Halilrood Watershed Area of Jiroft County of Iran Using Theory of Planned Behavior (TPB). *Village and Development*, 21(3): 97-121. In Persian.
- Navah, A., Forotan keya, Sh. (2011). The relationship between rational action and environmental behavior (the case of urban society Andyshmk). *Journal of Environmental Science and Engineering*, 51,69-78. In Persian
- Nazaryani, N., Falah, A., Latifian, M., Imani Rastaie, M. (2017). Dependence of forest dwellers' livelihood on forest resources (Case study of nomadic customary systems in Koohdasht city). *Iranian Journal of Forest and Poplar Research*, 25 (1): 95-105. In Persian.

- Pasiecznik, N., & Savenije, H. (2015). "Effective Forest and Farm Producer Organizations." Tropenbos International, Wageningen, the Netherlands.
- Poortinga, W., Steg, L., & Vlek, C. (2002). Environmental risk concern and preferences for energy-saving measures. *Environment and behavior*, 34(4), 455-478.
- Pourhashemi, M., Zandebasiri, M., Panahi, P. (2014). "Structural characteristics of oak coppice stands of Marivan Forests." *Journal of Plant Researches (Iranian Journal of Biology)*, 27(5): 766-776 (In Persian).
- Poutaheri, M., Sajasi ghidari, H., Sadeghlo, T. (2012). Assessing and prioritizing social sustainability in rural areas, using a ranking technique based on similarity to a fuzzy ideal solution, a case study: a suburb in the central part of Khodabandeh city. *Quarterly Journal of Rural Research*, 1(1): 1-32. In Persian
- Ruepert, A., Keizer, K., Steg, L., Maricchiolo, F., Carrus, G., Dumitru, A., Mira, R., Stancu, A., & Moza, D. (2016). Environmental considerations in the organizational context: A pathway to pro-environmental behavior at work. *Energy Research and Social Science*, 17, 59- 70
- Sajasi Ghaydari, H., Arab Taymori, Y. (2013). Assessment and analysis of social responsibility of villagers to protect the environment (Study on rural areas of Khaf city. *Iranian Journal of Social Issues*, 9(1): 79-99. In Persian
- Salehi, S. (2009). *Environmental Attitudes and Behavior in Iran: A Study in the Northern Provinces Using the New Environmental Paradigm*, PhD thesis, Leeds University, UK.
- Salehi, S., & Emamgholi, L. (2016). A study of influencing individual and social norms on vironmental friendly behavior. *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 4, 12-21.
- Sanders, C. L., & Eginger, K. H. (2017). Optimizing care of the mechanically ventilated patient in the emergency department through the utilization of validated sedation scoring scales. *Journal of Emergency Nursing*, 43(1), 84-86.
- Sarani, V., Shahpasand, M., & Savari, M. (2013). Analysis of barriers to entrepreneurship among the rural women in Divan-Darreh City using by grounded theory. *International research journal of applied and basic sciences*, 4(5), 1302-1308.
- Savari, M., & Amghani, M. S. (2022). SWOT-FAHP-TOWS analysis for adaptation strategies development among small-scale farmers in drought conditions. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 67, 102695.
- Savari, M., & Asadi, Z. (2020). Determinants of rural women's membership in Zagros forest conservation cooperatives in Lorestan province. *Forest and Wood Products*, 72(4), 313-326.
- Savari, M., Damaneh, H. E., & Damaneh, H. E. (2022a). Factors involved in the degradation of mangrove forests in Iran: A mixed study for the management of this ecosystem. *Journal for Nature Conservation*, 66, 126153.
- Savari, M., Damaneh, H. E., & Damaneh, H. E. (2022b). Drought vulnerability assessment: Solution for risk alleviation and drought management among Iranian farmers. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 67, 102654.
- Savari, M., Damaneh, H. E., & Damaneh, H. E. (2020). Factors influencing local people's participation in sustainable forest management. *Arabian Journal of Geosciences*, 13(13), 1-13.
- Savari, M., Ebrahimi-Maymand, R., & Mohammadi-Kanigolzar, F. (2013). The Factors influencing the application of organic farming operations by farmers in Iran. *Agris on-line Papers in Economics and Informatics*, 5(665-2016-44970), 179-187.
- Savari, M., & Gharechae, H. (2020). Application of the extended theory of planned behavior to predict Iranian farmers' intention for safe use of chemical fertilizers. *Journal of Cleaner Production*, 263, 121512.
- Savari, M., Naghibeiranvand, F., & Asadi, Z. (2022). Modeling environmentally responsible behaviors among rural women in the forested regions in Iran. *Global Ecology and Conservation*, 35, e02102.
- Savari, M., & Zhooldideh, M. (2021). The role of climate change adaptation of small-scale farmers on the households food security level in the west of Iran. *Development in Practice*, 1-15.
- Savari, M., Zhooldideh, M., & Khosravipour, B. (2021). Explaining pro-environmental behavior of farmers: A case of rural Iran. *Current Psychology*, 1-19.
- Shahpasand, M., Sarani, V., & Savari, M. (2017). The impact of social capital on the quality of life for farmers in divandarreh county. *Iranian journal of agricultural economics and development research*, 48(3), 431-441.
- Steese, S., DoUette, M., Phillips, W., Hossfeld, E., Matthews, G., & Taormina, G. (2006). Understanding Girls' Circle as an Intervention on Perceived Social Support, Body Image, Self-Efficacy, Locus of Control, and Self Esteem Adolescence, 41(161), 55-57
- Takads Santa, A. (2007). 'Barriers to Environmental Concern', *Human Ecology Review*, 14 (1): 26-38.
- Tan, C. (2014). An assessment of pre-service teachers' attitudes toward books on environment and, relationship between attitudes and environmental behaviors; environmental thinking. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 4357 - 4361.
- Thmpson, M., Ellis, R., & Wildavsky, A. (1990). *Cultural Theory*. Boulder, CO: West view.
- Tripathi, A., & Mishra, A. K. (2017). Knowledge and passive adaptation to climate change: An example from Indian farmers. *Climate risk management*, 16, 195-207.
- Uzun, F. V. (2012). The effects of nature education project on the environmental awareness and behavior. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 2912 - 2916.
- Vahedi, M., Suleymannejad, S., & Muradnejadi, H. (2016). Conservation Education Needs Of Rural Women City Of Ilam. *Journal of Agricultural Education Administration Research*, 39, 122-136.
- Vahida, F., Jafarinia, G., & Afrooz, S. (2017). Investigating the relationship between social activity and environmental behavior (Case study: residents of Tehran). *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 5 (4), 113-125.

- Veskoie Ashkori, N., & Lahijanian, A. (2010). Investigating the role of environmental education in environmental management of rural women (Case study of the western region of Mazandaran province). *Quarterly Journal of Natural Resources Science and Technology*, 5(4); 75-88. In Persian
- Wang, P., Liu, Q., & Qi, Y. (2014). Factors influencing sustainable consumption behaviors: A survey of the rural residents in China. *Journal of Cleaner Production*, 63, 152-165.
- Wolters, A. (2014). Attitude-behavior consistency in household water consumption. *The Social Science Journal*, 51, 455-463.
- Yadav, R., & Pathak, G. S. (2016). Young consumers' intention towards buying green products in a developing nation: Extending the theory of planned behavior. *Journal of Cleaner Production*, 135, 732-739.
- Yaghoubi Farani, A., Karimi, S., & Pamuzah, F. (2017). Factors affecting people's participation in forest protection plans in Gilan-e Gharb. *Journal of Wood and Forest Science and Technology Research*, 24(2), 33-45.
- Zhang, Y., Zhang, H. L., Zhang, J., & Cheng, S. (2014). Predicting residents' pro-environmental behaviors at tourist sites: The role of awareness of disaster's consequences, values, and place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 131-146.

